

drit / ---», «si són prenyades / e ve a lum / --- / mas les demés / may no parixen, / ans se'n desixen / polidament: / sabidament / la *let* s'exuguen: / bé lo joc juguen! / ---» (*Spill*, 5200, 5243, 5302, 5497). No és menys antic en certes combinacions com *llet d'amelles* (ja en Eiximeris) i OPou («talvinada --- *llet de amelles*: lac amygdalaceum»; «*amellat* ---») (*TbPu.*, 192).

Avui *lleit* resta encara en alguns parlars de l'extrem N. i NO.: *lò lèit* o *lò lèi* a Font-rabiosa (Capcir, 1960); *lèit* a Andorra la Vella (*BDLC* iv, 239); a bastants pobles de l'Alt Pallars (veg. el detall de les formes de Cardós i V. Ferrera a *EntreDL* II, 34); *lèit* a Fraga i Riba-roja d'Ebre (*BDLC* x, 243, 22); a l'extrem N. del P. Val.: *la lèit* a Bel, Herbés, Morella (1961), i fins a l'alt Maestrat: GaGirona ho posa sovint en les definicions del seu *Vocab.* (p. ex., s. v. *cart*), «la llengua --- use de la que vaig mamar ab la *llet*» escriu en la introducció de *Seidia* (p. 8). Tanmateix és notable que, en arribar a la frontera lingüística aragonesa, reprèn la forma monoftongada: *çinõps de lèt* 'porcells', a Cercuran; i així va seguint cap a l'alt-aragons, almenys fins a Bielsa: «se tien *lèt* se fa farinato ---», «meten la *lèt* en una καθυέλα», Bielsa (1965); després reprèn el diftong, i a Echo encara se sent *lèi* (si bé en lluita amb el cast. *leche*), 1966.

En llatí clàssic era *LAC*, *LACTIS*, mot neutre, reemplaçat pel neutre *LACTE* propi del llatí arcaic i del tardà, que s'imposà en llatí vulgar. Al romànic va passar com a masculí en la major part de les llengües germanes, incloent-hi el gall-port. i el lleonès, mentre que esdevingué femení en català, la major part del domini castellà, en gascò i part del llenguadocià (Alta Garona, Arieja, Aude), i també en els parlars de Sardenya i del Vènet.

DERIV.: *Lletada* [S. xv, *Flos de les Med.*; «en el moltó, cabrit, *lechecillas*», Belv.] 'lletó, pàncreas' (anotat per Fontserè en el seu *DOrt.*; *DFa.*; cf. *lleterola*, infra), 'líquid per emblanquinar' («una *leitáda* de calç», Fredes de la Tinença, 1961; «*leytada* de calç» ja en un doc. ross. de 1369 (*InvLC*). + *Lletança* 'nodriament'. «Vós sou esperança / de nostra salut, / remey e *lletança* / del món ja caygut», d'una nadala d'un còdex gironí de 1507 (cita de Careta, *Barbr.*, p. 228). *Lletaire*. *Lleterjar*. *Lletenc* 'animal o infant joveuet, de llet' [fi S. XIII, *VidesR*]: «con fos vengut contra los màrtirs --- un enfant *leytenc* cridà --- —Tu as mort los sants e ara est donat en possessió de ton enemich», «ab la boca dels enfans *laytencs* tu, Déus, acabest la lausor ---» (P151r1; B 259v1); *porceyl leytenc* en un doc. del Voló, de 1318 (*InvLC*); *vedeyl laytenc* ross. 1346 (ib.); «deu anyells *laytencs*», Ribes, 1380 (*BABL* vi, 471).

Lleter ['que segrega llet', 1460, JRoig]: «Eva, mal goig / --- / la ley trençà / --- / tota sglayada / --- / envetgonyida, al natural / loc, maternal, / per fer infans, / de fulles grans / de les figueres / verdes, *leteres*, / féu cubertura: / en lur fisura / tocà-hi la let, / lexà-hi --- prohibiç, ardor / ---» (*Spill*, 10390); sobretot aplicat a les bèsties femelles; apareix en força *NLL*, com el pirinenc *Fontlletera* (font d'albes aigües

en comes on pasturen moltes bèsties de llet); significat que en els Pirineus (almenys els gascons) es generalitza fins a esdevenir 'productiu' aplicat a qualsevol cosa (*leitère* aplicat a plantes, en el bigordà Camelat, *Belime*, 70).

Lleteret mall. afectiu, 'home bravejador', 'fatxenda': «els ho umpl de braverols --- i esborrancs: fort!, més se'n mereixen per fatxendes i *lleterets*», vociferava el lamentable AMAlcover contra els seus adversaris (*BDLC* XII, 1923, 204); *lleterada* 'raig de llet' pirinenc i en sentit obscè (*lètorádə*, cat. central); *lletrada*, síncope fonètica mallorquina (explicació semànticament absurda en *AlcM*): «ara comencen també ses timbes a prende es bull: ses *Euphorbice*, casi seques, surten dels paratges de roques; i dels extrems de ses seues branques, sense fulles, degota *lletrada*», Arx. Ll. Salvador (p. 138); «la llet --- l'aprenen d'aquesta manera: --- agafen un brancó de figuera bordissot o verdal, o altra classe de figuera per l'estil, que tenga molta *lletrada*, i se posen a remenar --- un cap de tal brancó dins la llet ---» (AMAlcover, Manacor, *BDLC* VII, 180); altrament en alguns punts una *r* repercussiva apareix en *lletruça* i algun altre derivat de *llet*. *Lleteria*.

Lleterassa. *Lletera*, herba (glauca, Lacav.) 'lleteresa': *leitères* alt Pall. (Cardós, Ferrera, Areu), *leitères* Tor i and. (Arcavell, 1936), i segueix (*leit-* o *llet-*) bon tros al S. del cat. occid. (no sé si fins al Maestr.), si bé allà crec que predomina la variant en *llet-* (infra). *Lleterola* [1460, JRoig]: «--- dides / --- / altà-li-n una / --- / ab almorzàs, / e berenàs / —turmes, rasoles / e *leteroles*, / formatges frescs— / --- que tots matins feya tastar, / li féu guastar / la bona let» (*Spill*, 5236). «Espècie de pelleringa o membrana blanca que venen los carnicers, y és lo teixit dels muscles del coll dels animals» (Lab. 1840); usat encara a Val. (EnValor i coment. de Chabàs, no precisant el sentit); «usat per al pàncreas o parts blanques del fetge ---» (amb més detalls) i també nom d'una herba, JGiner i March (c. 1955). A l'alt Pall.-Ribag. és el nom de la lleteresa: *leitèròla* Llessui (1959), *leteròla* Llaguarres (1957); *lleterolga* (és errada?) a Calaf (*AlcM*); «la rayu de titimal qui és dita *literola*», S. XIV, *Tres. dels Pobres*, 26; «*lleterola*: fortuna, suerte» eiv. (PzCabr.); cf. el murriesc *estar de llet* 'estar de xamba, de sort'.

Per a la versemblant possibilitat que vinguin de *lletera* (herba) o almenys de *llet*, el nom de *les Llites*, terres altes del Baix Segre i de Fraga, i el nom de *Llitera*, important comarca catalana, capital Tamarit (més aviat que Fraga, que ja va bastant a part), i el de *Literola*, ribereta afluent de l'alt Ésera prop de Benasc, veg. E. T. C.

Lleteresa [1879, Est. Vayreda; «planta, llet de bruixa», prov. de Girona», *DAG.*; *DFa.*]; abans trobem «*lletretra* o *lletresa*: tithymalus» (OPou, *TbPu.*, 1575, p. 50), i *lletresa* o *lletetresa* en Texidor;² «*lletatereses*, Pna. de Vic, planta metzinosa», *DAG.*; el *Suppl.* de l'ALF recull *litrèzə* a Illa de Tet i *lèitrèzə* a Arles de Tec, com a nom de varietats de «euphorbe» (a Arles *kagamútsu* m. per a l'*Euphorbia helioscopia*), i jo